Íslandsdeild ÖSE-þingsins 11. júlí 2014

F R Á S Ö G N

af ársfundi þings Öryggis- og samvinnustofnunar Evrópu í Bakú 28. júní –2. júlí 2014.

Af hálfu Íslandsdeildar ÖSE-þingsins sóttu fundinn Elsa Lára Arnardóttir formaður, Pétur H. Blöndal varaformaður og Guðmundur Steingrímsson, auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur ritara. Fundinn sóttu um 300 þingmenn frá yfir 50 ríkjum en yfirskrift fundarins var líkt og árið 2013 „*Helsinki +40*“, en svo nefnist ferli sem snýr að stefnumótun fyrir verkefni ÖSE til ársins 2015. Meginviðfangsefni fundarins var ástandið í Úkraínu og þáttur Rússlands í því sambandi. Í ályktun fundarins lýsti þingið m.a. yfir miklum áhyggjum af ástandinu í landinu og lagði áherslu á hlutverk ÖSE þegar kæmi að því að leiða aðila málsins saman í uppbyggilegar samræður, hafa eftirlit með og styðja framkvæmd allra meginreglna og skuldbindinga ÖSE á vettvangi, koma í veg fyrir stigmögnun átakanna og efla diplómatískt ferli í átt að friðsamlegri lausn á vandanum. Þá kallaði þingið eftir því að Rússland sneri til baka innlimum Krímskaga og borgarinnar Sevastopol í austurhluta Úkraínu. Á fundinum hittust sendinefndir Rússlands og Úkraínu til að ræða ástandið í Úkraínu og þá var stofnaður sérstakur vettvangur sem hefur það markmið að vinna að lausn deilunnar og styðja friðarviðræður. Vettvangurinn fékk heitið Bakú-hópurinn og samanstendur af þingmönnum sendinefnda Rússland, Úkraínu og fleiri aðildarríkja. Hópurinn var stofnaður að frumkvæði formanns rússnesku sendinefndarinnar.

Í upphafsávarpi sagði Ranko Krivokapic, forseti ÖSE-þingsins, að ÖSE væri á ákveðnum krossgötum sem kallaði á vitund um að öryggi og samstarf væru óaðskiljanlegir þættir. Stærsta forgangsmál stofnunarinnar væri að koma aftur á friði í Úkraínu og hann hvatti þingmenn til að sýna gagnkvæman skilning í þeim efnum. Í ávarpi sínu sagði forseti rússneska þingsins, Sergey Naryshkin, síðan að átökin í Úkraínu væru ákveðið próf fyrir ÖSE. Varaforseti úkraínska þingsins, Ruslan Koshulynskyi, ítrekaði svo mikilvægi eftirlitssveitar ÖSE í landinu.

Pétur H. Blöndal tók til máls í frjálsri umræðu í þinginu og ræddi tilgang ÖSE-þingsins. Miklu fjármagni væri varið í starfið og í að borga ferðir og uppihald þeirra mörg hundruð þingmanna sem sóttu fundi stofnunarinnar um allan heim. Þá væri mjög hæft fólk kosið í leiðtogastöður innan þingsins. Á meðan væri markmið stofnunarinnar óljóst. Í raun tæki enginn við og kæmi í framkvæmd þeim ályktunum sem ræddar væru í þaula og samþykktar af þinginu. Á þessu þyrfti að taka. Pétur sagði að eins og hann hefði áður bent á í starfi sínu sem fulltrúi forseta ÖSE-þingsins í fjárreiðum ÖSE væri til að mynda eðlilegt að ÖSE-þingið samþykkti fjárlög ÖSE og hefði eftirlit með starfsemi þess. Í þeim efnum væri örlítil vonarglæta, því á fundum með ríkisendurskoðun Þýskalands, sem tók við endurskoðun reikninga ÖSE á síðasta ári, hefði varaforseti ríkisendurskoðunarinnar boðist til að gefa ÖSE-þinginu skýrslu um hlutverk stofnunarinnar þegar kæmi að endurskoðun reikninga ÖSE. Því miður hefði ekkert verið ákveðið þess efnis ennþá. Á ársfundinum í Istanbúl 2013 hefði verið samþykkt ályktun um að þingið ætti að ráða og borga endurskoðun reikninga ÖSE. Ekkert hefði hins vegar hreyfst í þá átt síðan. Þingmenn hefðu meira vald en þeir héldu í þessum efnum, sérstaklega í ljósi þess að framlög til ÖSE væru samþykkt í þjóðþingum aðildarríkjanna. Þannig gætu þingmenn sett beina pressu á ÖSE um að gera breytingar til batnaðar.

Málefnanefndirnar þrjár tóku fyrir fram ákveðin mál til umfjöllunar með áherslu á yfirskrift ársfundarins „*Helsinki +40*“. Elsa Lára Arnardóttir tók þátt í störfum 1. nefndar um stjórn- og öryggismál. Í ályktun sinni lagði nefndin m.a. áherslu á þörfina á að taka til greina nýjar ógnir, eins og nethernað og hryðjuverk, við uppfærslu og þróun á Vínarskjalinu frá 1999 sem snýr að samstarfi ÖSE-ríkja á sviði varnarmála. Nefndin hvatti þingmenn einnig til að styðja við þátttöku kvenna í stjórnmálum með því að auka vitund almennings um mikilvægi jafnréttis kynjanna og með því að stofna pólitísk net sem styddu við forystu kvenna innan ÖSE.

Pétur H. Blöndal tók þátt í störfum 2. nefndar um efnahags-, vísinda-, tækni- og umhverfismál en þar var m.a. rætt og ályktað um loftslagsmál, landbúnaðarmál og matvælaöryggi. Í ályktuninni eru þau aðildarríki sem ekki hafa fullgilt samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks hvött til að gera það. Aðildarríki eru einnig hvött til að tryggja lagalega viðurkenningu á eignarrétti kvenna og halda áfram að stuðla að því að konur hafi möguleiki á að verða fjárhagslega sjálfstæðar. Loks er vakin athygli á varnarleysi fjallahéraða þegar kemur að loftlagsbreytingum og náttúruhamförum.

Guðmundur Steingrímsson tók þátt í störfum 3. nefndar um lýðræðis- og mannréttindamál. Þar var m.a. rætt og ályktað um allt frá hatursglæpum gegn innflytjendum, gyðingaandúð og pólitískum föngum til ástandsins í Úkraínu. Í ályktuninni er lýst yfir stuðningi við nýsamþykkta skilgreiningu Evrópuráðsþingsins á pólitískum fanga, samhliða því að sérstaklega er lýst yfir áhyggjum af pólitískum föngum í Aserbaídsjan, Hvíta-Rússlandi, Kasakstan og Rússlandi. Þá eru stjórnvöld í Túrkmenistan beðin um að veita upplýsingar um manneskjur sem hafa horfið í fangelsum landsins, þar á meðal fyrrum utanríkisráðherra landsins Boris Shikmuradov. Loks kallaði nefndin eftir að stjórnvöld í Úkraínu rannsakaði að fullu öll nýleg dauðsföll sem hafa átt sér stað í landinu í átökum síðustu mánaða, sérstaklega í Ódessu.

Ályktanir nefndanna voru síðan samþykktar á þingfundum ÖSE-þingsins. Til viðbótar þeim voru samþykktar 14 aukaályktanir, sem ásamt ályktunum nefndanna mynda yfirlýsingu ársfundarins. Á meðal aukaályktana var ályktun um brot Rússlands á meginreglum Helsinki-sáttmálans sem var lögð fram af bandarískra þingmanninum Benjamin Cardin og var sú mest rædda á þinginu. Í henni er Rússland fordæmt fyrir brot á meginreglum Helsinki-sáttmálans þegar kemur að Úkraínu, þar á meðal sérstaklega stórfelld brot á fullveldi og friðhelgi landsvæðis landsins. Þá er lýst yfir ótvíræðum stuðningi við fullveldi, stjórnmálalegt sjálfstæði, samheldni og friðhelgi landsvæðis Úkraínu, eins og það er skilgreint í stjórnarskrá landsins og viðurkennt alþjóðlega. Þjóðaratkvæðagreiðslan á Krímskaga 16. mars 2014 er sögð ólögmæt og ólögleg og niðurstaða hennar hafi því ekkert gildi. Kallað er eftir að aðildarríki ÖSE neiti að viðurkenna innlimun Krímskaga í Rússland. Hernaðarleg íhlutun rússneskra hermanna í Úkraínu er hörmuð sem og mannréttindabrotin sem íhlutunin heldur áfram að valda. Í ályktuninni er kallað eftir að Rússland hætti íhlutun á svæðinu og fylgi meginreglum Helsinki-sáttmálans í samskiptum sínum við Úkraínu, hætti flugi herþotna yfir Norðurlönd og Eystrasaltsríkin og niðurrifsstarfsemi meðal rússneskra íbúa Eystrasaltsríkjanna. Þá er loks lýst yfir stuðningi við aðgerðir og frumkvæði ÖSE til að bregðast við ástandinu og kallað eftir að aðildarríki veiti stofnuninni bæði fjárhagslegan og pólitískan stuðning í þeim efnum, sem og leyfi ÖSE að vinna óhindrað í Úkraínu, þar á meðal á Krímskaga. Úkraína er hvött til að halda áfram viðleitni til að fylgja reglum og venjum ÖSE þegar kemur að uppbyggingu lýðræðisstofnana, lögum og reglu og mannréttindum. Í umræðum um ályktunina sögðu Rússar að þeir hefðu ekki skapað ástandið í Úkraínu, það hefði komið til vegna ólöglegs valdaráns. Þeir bentu einnig á réttinn til sjálfsákvörðunar þegar kæmi að Krímskaga en sá réttur væri viðurkenndur í Helsinki-sáttmálanum. Hann hefði þótt mjög mikilvægur þegar komið hefði að málefnum Kosovo en þegar hann ætti við um aðra staði væri hann virtur að vettugi. Rússland hefði ekki ráðist inn í Úkraínu og engar sannanir væru fyrir því að rússneskir hermenn væru í Úkraínu.

Aðrar aukaályktanir sneru m.a. að svæðisbundnu samstarfi í Suðaustur–Evrópu, baráttunni gegn hryðjuverkum, samstarfi ÖSE við Afganistan, þróun getu til sáttamiðlunar, vernd menningarlegra eigna á ÖSE-svæðinu, mansali barna og stöðu flóttamanna á ÖSE-svæðinu.

Eftir fundinn er yfirlýsing ársfundar send áfram til utanríkisráðherra og þjóðþinga aðildarríkja, með von um að hún efli frekar áframhaldandi umræður um *Helsinki +40* ferlið og hafi áhrif á ákvarðanir ráðherranefndar ÖSE og þar með pólitískar skuldbindingar aðildarríkja.

Í lok ársfundar var Finninn Ilkka Kanerva kjörinn forseti ÖSE-þingsins til eins árs og tók við embætti af Svartfellingnum Ranko Krivokapic. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.oscepa.org.